

LUND UNIVERSITY

Review of Göran Gruber, "Medeltider. Samtida mobiliseringsprocesser kring det förflutnas värden" (Linköping 2010)

Wienberg, Jes

Published in:

Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2011

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Wienberg, J. (2011). Review of Göran Gruber, "Medeltider. Samtida mobiliseringsprocesser kring det förflutnas värden" (Linköping 2010). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 2011, 326-328.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

skeppen. Men man kan inte nog prisa det superba illustrationsmaterialet, som gör denna bok extra prisvärd. Förutom referenser innehåller boken även ett användbart register. För kurser i maritim arkeologi eller som del av ett allmänt arkeologiskt pensum fyller denna bok därför en lucka. Med tanke på att just Nordsjön behandlas som tematisk begränsning skulle jag också rekommendera läsning av Robert van de Noorts nyutkomna bok (Van de Noort, Robert 2011: *North Sea Archaeologies. A Maritime Biography 10.000 BC-AD 1500*. Oxford University Press) som representerar en annan typ av arkeologisk forskning med maritim inriktning.

Jag håller med Crumlin-Pedersen om att arkeologi är "too important a subject to be left in the hands of traditional land archaeologists only." Detta bäddar för en travesti. Kanske Crumlin-Pedersen kan medge –med sin mångsidiga inriktning– att även *maritime archaeology is too important a subject to be left in the hands of traditional ship archaeologists only?*"

Christer Westerdahl

Institut for arkeologi og
religionsvitenskap
Norges Tekniske og
Naturvitenskapelige Universitet
(NTNU)
Trondheim

Göran Gruber: *Medeltider. Samtida mobiliseringsprocesser kring det förflutnas värden.*

Linköping Studies in Art and Science 518.
Linköping 2010. 300 sider. ISBN 978-91-7393-337-7. Pris: 225 SEK.

Hvilke værdier tillægges middelalderen i vor samtid? Hvad sker således, når en middelalderlig galgebakke kommer i vejen for udbygningen af en fabrik? Og hvad sker, når et jernbanespor lægges hen over ruinerne af et middelalderligt dominikanerkloster? Det er nogle af de spørgsmål, som behandles i en ny disputats fra Linköpings

Universitet i Sverige forfattet af arkæologen Göran Gruber.

Ved Campus Norrköping, en filial til Linköpings Universitet, er etableret et tværvideenskabeligt miljø, Tema "Kultur og samhälle", også kaldt Tema Q, der blandt andet fokuserer på kulturarven og brugen af fortiden. Herfra er kommet en strøm af monografier, konferencerapporter og afhandlinger i et berigende møde mellem fag som arkæologi, historie, etnologi og sociologi.

Da det blev aktuelt med yderligere et jernbanespor gennem middelalderbyen Skänninge, blev der etableret et forsknings- og formidlingsprojekt, "Slättbygdsprojektet", i et samarbejde mellem Riksantikvarieämbetets lokalkontor i Linköping, UV-Öst, som fik ansvar for de arkæologiske undersøgelser, og så universitetet på samme sted. Grubers disputats er blevet til inden for rammen af dette projekt.

Disputatsen består af fire hovedkapitler: Kapitel 1, "Meningsskapaende medeltider"; 2) "Medeltider och konflikter"; 3) "Medeltider och framtider"; 3) "Medeltider – samtida mobiliseringsprocesser kring det förflutnas värden". Til dette kommer et forord, en engelsk sammenfatning og henvisninger til kilder og litteratur. Afhandlingen er opbygget omkring to hovedeksempler eller "case-studies" fra henholdsvis Vadstena og Skänninge, som indrammes af en teoretisk indledning og en afsluttende diskussion og konklusion. Tre af hovedkapitlerne afrundes med udmærkede sammenfatninger.

Selv om sidetallet er overkommeligt, er det ingen letlæst bog som helhed. For med enkelte lysende undtagelser, hvor personen Gruber selv træder ind i forløbet og beretter om egne iagttagelser og erfaringer, så er sproget tungt og illustrationerne få. Det er forvaltningens formelle og lidt omstændelige syntaks, som må have smittet af på teksten. At alle involverede personer er blevet anonymiserede, forstærker dette indtryk. Af størst almen interesse og

mest velformulerede, synes jeg, er de konkrete eksempler med kapitel 2 og 3.

Kapitel 1 er som nævnt en teoretisk indledning, der præsenterer middelalderbyerne Vadstena og Skänninge, begge i Östergötland, samt tidligere forskning omkring erindringspolitik, historiebrug, middelalderen som begreb og periode samt afhandlingens metodik. Gennemgangen er refererende, hvor Grubers egne ideer og synspunkter let forsvinder blandt alle "læsefrugter". Kapitlet er også efter min opfattelse noget overlastet i forhold til, hvad som faktisk mobiliseres i Grubers efterfølgende undersøgelse og diskussion, der lægger et perspektiv på aktørerne, ikke brugerne.

Kapitel 2 redegør for de interessekonflikter, som opstod, når en udvidelse af ABS Pump's fabrik i Vadstena i 2003-04 kolliderede med fundet af byens galgebakke med begravelser samt en grav fra vikingetiden; nye arbejdspladser kolliderede med arkæologisk udgravning. Fabrikken protesterede mod at skulle betale for udgravningen, som man blev pålagt af Länsstyrelsen (amtet), og som blev gennemført af Östergötlands Länsmuseum. Fabrikken hævdede, at Länsstyrelsen og kommunen ikke havde informeret om, at der kunne forventes fortidsminder på pladsen. Fabrikken fik støtte af både Riksantikvarieämbetet centralt og kommunen – og sagen sluttede med, at Riksantikvarieämbetet, altså staten, betalte.

Vadstena er berømt for Den hellige Birgitta og sit Birgittinerkloster med oprindelse i Folkungernes palads, men kommunen opfattede (måske opfatter) arkæologiske undersøgelser som en belastning for den økonomiske udvikling; en situation, som jeg selv genkender fra Tønsberg i Norge tilbage i 1970'erne og 80'erne.

Kapitel 3 redegør for de helt anderledes konflikter, som opstod omkring de omfattende arkæologiske undersøgelser i Skänninge, der blev gennemført 2002-06 og 2009 af Riksantikvarieämbetet, UV-Öst.

Kommunen var i allerhøjeste grad interesseret i middelalderen som et middel til at promovere byen og regionen, der kendetegnes af udkantens affolkning. Middelalderen skulle anvendes som et varemærke og i en oplevelsesøkonomi inspireret af den årlige "Medeltidsveckan på Gotland".

Konflikterne opstod snarere mellem forskellige grupper omkring, hvordan dette skulle ske – mellem arkæologerne, kommunen, turistrådet, kirken, erhvervsdrivende og lokale guider. Man etablerede et samarbejde mellem Västergötland og Östergötland, "GätaRike", som udnyttede tidens interesse for Jan Guillous fiktive romanhelt tempelridderen Arn samt historiske personer som Den hellige Birgitta og Stockholms grundlægger Birger Jarl med tilknytning til Bjälbo nær Skänninge. Således udarbejdede man et fælles Middelalderkort med besøgsmaal til brug for turister. Og centralt i satsningerne var jubilæer for Den hellige Birgitta 2003 og Birger Jarl 2010 samt et middelaldermarked 2008.

Hertil skal lægges, at undersøgelser i forbindelse med et 700 m langt snit gennem Skänninge har værdi i sig selv også for sin metodik, sine mange resultater og forbilledlige formidling, men at det ikke hører hjemme i denne sammenhæng.

Kapitel 4 sammenfatter undersøgelseserne opdelt på tre perspektiver knyttet til, hvordan og af hvem middelalderen mobiliseres: 1) Bevaring og lovgivning; 2) Oplevelse og marked; 3) Lokalpolitik. Vadstena, hvor arkæologien blev opfattet som en belastning, kontrasteres mod Skänninge, hvor arkæologien blev en ressource.

Som Grubers hovedkonklusion kan noteres, at der ikke er noget enkelt liniært forløb fra middelalderlige spor, at bevare eller undersøge over den videnskabelige bearbejdning til en populær formidling og deres brug politisk eller kommercielt. Processerne forløber parallelt med komplicerede forhandlinger mellem forskellige grupper.

Undersøgelser omkring kulturarv og historiebrug har en tendens til at blive lidt

snævert nationale. Man vælger et lokalt, regionalt eller nationalt tema, men kigger sjældent længere end til landegrænsen, bortset fra lidt internationale (læs engelsksprogede) teoretiske bogtitler. Men spørgsmålene er jo internationale. Både i denne og andre undersøgelser savner jeg et større sammenlignende udblik.

Disputatsens emne, altså hvordan fortiden anvendes i samtiden, er således alment. Og om fortidens spor skal opfattes som en belastning eller en ressource, er et spørgsmål, som ikke kan besvares en gang for alle, men kræver en fortsat diskussion. Kommende analyser kunne da eksempelvis fokusere på fortidens brug i satsningerne "Middelalderåret 1999" og "Renæssanceåret 2006" med udblik til arrangementer i andre lande.

Jes Wienberg
Lunds Universitet

Mogens Bo Henriksen: *Brudager Mark – en romertidsgravplads nær Gudme på Sydøstfyn*, bd. 1-2. Fynske Jernaldergrave bind 6, 1-2. Fynske Studier bind 22. Odense 2009. I alt 844 sider. ISBN 978-87-87345-27-9. Pris: 448 DKK.

Den monumentale monografiserie "Fynske Jernaldergrave", påbegyndt af Erling Albrechtsen i 1954 ved udgivelsen af bindet omhandlende gravene fra den førromerske jernalder og fulgt op ved publiceringen af yderligere fire bind dækkende perioden frem til folkevandringstid, har nu fået et værdigt supplement i form af den her foreliggende afhandling.

"Glæden er ikke det værste man har", citerer forfatteren indledningsvist, og nærværende anmelder må tilslutte sig, idet det ikke skal være en hemmelighed, at arbejdet med at anmelde dette værk har været ren fornøjelse.

Den fynske øgruppe rummer omkring 400 gravpladser fra perioden 1.-5. århund-

rede e.Kr, hvilket vil sige romersk jernalder og tidlig folkevandringstid. Disse mange gravpladser omfatter cirka 4.600 grave, hvoraf hovedparten kan henføres til yngre romersk jernalder. Den nu aktuelle gravplads ved Brudager Mark rummer 168 af disse.

Brudager blev udgravet af forfatteren i perioden 1988-1994 og er beliggende kun 3,5 kilometer sydvest for Gudme på Sydøstfyn. Gravpladsen omfatter tidsrummet sen ældre romersk jernalder til overgangen mellem yngre romersk jernalder og folkevandringstid, de arkæologiske faser B2-C3/D.

Afhandlingen bygger på forfatterens specialeopgave, suppleret med omfattende nye studier samt en række naturvidenskabelige analyser ved Peter Hambro Mikkelsen, Thomas Bartholin, Ole Stilborg og Arne Jouttijärvi.

Værket er så omfattende, at det inden for de naturlige rammer, som dette tidsskrift stiller til rådighed, ikke er muligt at publicere en tilbundsående og analyserende anmeldelse kapitel for kapitel. Den opgave overlades trygt til de sikkert mange udenlandske fagtidsskrifter, som må stå i kø for at modtage et anmeldereksemplar.

Bearbejdningen af de 168 grave med tilhørende anlæg – herunder ligbålsstativer – giver forfatteren anledning til en række principielle diskussioner af såvel gravformer og -ritualer som anlægstyper og ikke mindst af gravudstyr. Det er hensigten her blot at fremdrage enkelte aspekter og overlade helheden til bedre egnede.

Værket indledes ikke overraskende med en i øvrigt glimrende forskningshistorisk oversigt, hvor Brudager perspektiveres i forhold til det såkaldte Gudme-Lundeborg-projekt, og forfatteren skal i det hele taget have megen ros for bogen igennem til stadighed at fremdrage forskningshistoriske aspekter; det gør læsningen endnu mere interessant.

Herefter følger en meget vigtig redegørelse for selve udgravningen og de dermed